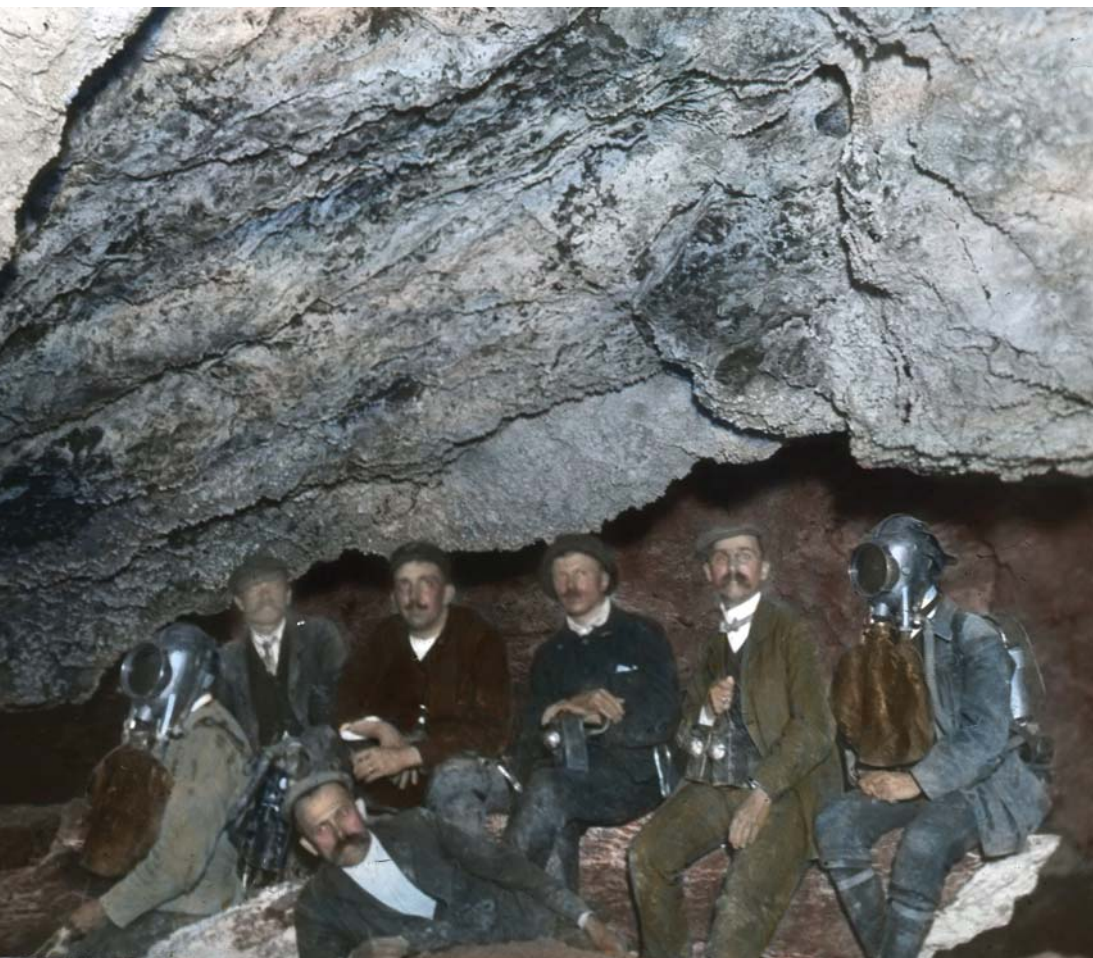

110. výročí objevení Zbrašovských aragonitových jeskyní

Barbora Šimečková

Zbrašovské aragonitové jeskyně (ZAJ) v Teplicích nad Bečvou byly objeveny na přelomu let 1912/1913 a zpřístupněny pro veřejnost roku 1926. Délka návštěvní trasy je 375 m, délka celého dosud známého systému 1 435 m. Jsou součástí národní přírodní památky Zbrašovské aragonitové jeskyně, vyhlášené roku 2003.

Od roku 2006 je provozuje Správa jeskyní České republiky (SJ ČR), státní příspěvková organizace přímo řízená Ministerstvem životního prostředí ČR. Organizačním útvarem SJ ČR zajišťujícím jejich ochranu, péči a provoz je Správa Zbrašovských aragonitových jeskyní (SZAJ).

Jedna z nejstarších fotografií, známá dosud jen v černobílém provedení. Květen 1913. Sedící 3. a 4. zleva inženýři Průša a Šebela z Mor. Ostravy vyhotovili první mapovou dokumentaci jeskyní. 5. zleva učitel Josef Šindel, průkopník měření hloubky Hranické propasti. V dýchacích přístrojích spolupracovníci měřičů pro vstup do plynových jezer. Vpředu leží objevitel jeskyní Josef Chromý. Skleněný negativ ze sbírky Milana Králíka. Foto archiv ZAJ

Historický snímek ze skleněného negativu, sestup od Kapličky do Jurikova dómu po žebřících z jedlového dřeva, asi 1913. Sbírká Milana Králíka. Foto archiv ZAJ

„Příběh jeskyní a lidí pokračuje...“ Těmito slovy končila stať ke stému jubileu jeskyní (Šimečková, 2013). Historické události byly popsány, úspěchy shrnuty. Nyní se tedy ohlédneme „jen“ za posledními deseti lety. Co přinesla jeskyním a co lidem?

Jeskyně pro návštěvníky

K radosti návštěvníků se daří zpřístupněnou trasu stále udržovat v provozuschopném a bezpečném stavu a nadále slouží jako zdroj poznání, vnitřního obohacení i aktivního odpočinku. Děti si mohou zábavnou formou ověřit nabyté vědomosti v nových pracovních listech vydaných v roce 2019. V podzemí pokračuje už více než 40letá tradice každoročních výtvarných výstav a daří se nacházet stále další spolupracující umělce. Velká výstava o Hranickém krasu byla uspořádána v Hranicích v roce 2016 a rok později k ní vydána i populárně-naučná brožura „Příběh zázračné teplické kyselky“. Osvětu šíříme formou přednášek, informačních tabulí a prováděním odborných exkurzí pro různé cílové skupiny po celém území Hranického krasu. Pokračuje spolupráce s Integrovaným záchranným systémem, zejména s Hasičským záchranným sborem a jeho lezeckými skupinami. Realizují se opatření vyplývající z předpisů a požadavků státní báňské správy a jejího dozoru. To všechno přesto, že zejména tři poslední roky byly v celém světě chaotické, a pro cestování, provoz jeskyní a jeho financování velmi nepříznivé.

I pro výzkumníky

Dostavily se i radosti na poli odborném. Po téměř 30 letech byl úspěšně uzavřen bezprecedentní výzkum mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby, jehož výsledkem je účinná a trvale udržitelná sanace nepoškozující jeskynní prostředí (Geršl *et al.*, 2018). V roce 2019 se podařilo poprvé nafilmovat přítok kyselky z neznámých částí jeskynního systému do prostory Běčko. Dlouhodobým měřením konduktivity vody v Bečvě byly potvrzeny a zmapovány vývěry kyselky do jejího řečiště (Koryčánková, 2020; Geršl, 2020a), což je zásadním předpokladem pro pochopení složitých hydraulických vazeb v Hranickém krasu. Po 107 letech od objevu jeskyní se dočkalo detailní inventarizace všech 121 raftových stalagmitů, které v současnosti ze všech objevených částí systému známe (Geršl, 2020b). A jako zázrak nečekané spadla z nebe série neznámých historických fotografií na skleněných negativcích z počátků objevování

Návštěvníci v Koblihové síni, 2019. Foto Petr Zajíček, SJ ČR

Lázně Teplice nad Bečvou, vlevo ve svahu provozní budova Zbrašovských aragonitových jeskyní, 2018. Foto Martin Necid

jeskyní, o jejichž existenci nikdo ze znalců neměl tušení a vzhledem k trpkému osudu zbrašovské dokumentace po smrti objevitelů v něco takového už ani nedoufal (Šimečková, 2019).

Významným přínosem je zapojení SZAJ do výzkumných projektů. Od roku 2021 spolupracujeme s Mendelovou univerzitou Brno na mezi-

oborovém výzkumu Hranického krasu s názvem „Krajina v celku, krajina v detailu“, který bude ukončen v roce 2024. Současně v rámci projektu TA ČR „Horninové prostředí a suroviny (RENS)“ řeší Česká geologická služba dílčí úkol „Podzemní voda v krasových oblastech“ rozvržený na léta 2020–2026. Již jeho první průběžné výsledky přinášejí významný posun

Jurikův dóm, 2020. Foto Petr Zajíček, SJ ČR

poznatků v oblasti infiltrace a hydraulické struktury Hranického krasu, které nabývají v současnosti mimořádné důležitosti v souvislosti s plánovanou výstavbou Vodního díla Skalička asi 2 km proti toku Bečvy „nad“ Hranickým krasem. Spolu s geology a hydrogeology věnujeme od roku 2018 velké úsilí snaze o prosazení kvalifikovaného posouzení celého záměru, které ani v současné fázi územní přípravy bohužel vůbec není samozřejmé.

Jako již standardní součást praktické péče o zpřístupněné jeskyně zajišťuje SJ ČR managementové zásahy – v podzemí např. pravidelné speleoalpinistické revize stavu vertikálních komínů nad návštěvní trasou, speciální sanační postřik aragonitové výzdoby, likvidaci lampenflory podél návštěvní trasy nebo různé jednorázové zásahy k minimalizaci následků starších zpřístupňovacích a technických prací. Na povrchu jde např. o pravidelnou kontrolu a řízenou obírku skalních výchozů nad přístupovým chodníkem a provozní budovou, postupnou obnovu jednotlivých prvků návštěvnické infrastruktury apod.

Za dobrý příklad lze jistě pokládat, že státní ochrana přírody využívá v posledních letech zkušeností a znalostí dlouholetých pracovníků SZAJ zejména k tvorbě plánů péče o maloplošná zvlášť chráněná území v Hranickém krasu nebo při realizaci managementových opatření. Spolupráce se osvědčila i v rámci projektu Lesů ČR, s. p. „Zlepšení struktury lesních porostů a zajištění péče o povrchové krasové útvary v NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně“, probíhajícího v letech 2018–2019. Na druhé straně zůstává stále neřešen palčivý problém havarijního stavu přístupového chodníku územím NPP z lázeňské kolonády k provozní budově jeskyní, po němž ročně projde téměř 50 000 návštěvníků. Rovněž bývalý vápencový lom Na Baránce se vstupem do Objevitelského komína ZAJ zasluhuje zásadní úpravu k potvrzení jeho historického významu.

Nejhorší událostí, která se odehrála doslova pod našimi okny, byla ekologická havárie na Bečvě v září 2020. I když jeskyně ani jejich výplně přímo zasaženy nebyly, nad přístupem odpovědných institucí, vyšetřovatelů a soudního znalce lze jen bezmocně zatínat pěsti.

V podzemí ZAJ postupně dosluhuje monitoring zdejšího unikátního mikroklimatu, který mj. ovládá odsávání nadlimitních koncentrací oxidu uhličitého z návštěvní trasy, a je třeba připravovat jeho výměnu. Provozní budova, která prošla rekonstrukcí v roce 2001, volá už také místy po renovaci, chybí nové propagační materiály, archiv dokumentace není zkatalogizovaný a zdigitalizovaný... Nedostává se personální kapacita, narůstá podíl administrativy, šetří se... Stejně jako všude.

A tak přejme jeskyním, aby se za deset let zase někdo ohlédl a mohl konstatovat, že „... se i přes nepříznivé okolnosti podařilo vybojovat většinu bitev vítězně, jeskyně jsou v pořádku, návštěvní trasa bezpečná a lidé, kteří se o ně starají, našli v tomto specializovaném oboru své životní poslání a předali ho následovníkům.“ ■

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz